

Welk een dampwolk ryst naar boven?
 Welke ronken, opgestoven
 Uit dien breiden, zwaarten, uren,
 Maaken oog en hart verwaard?

Gloeit en dampt gy niet aldus,
 Stekla? gy, Vesurius?
 Laat ons oog zich ray vergasten,
 En ons hart van zorge ontlasten,
 Eer men deeze ruurzee blusfeh!
 Geen Ciklopen, maar Bachanten,
 Vader Libers lyftaamanten,
 Juigchen bij dien rooden gloed;
 Bacchus, om heest viel te onthaalen,
 Blaast daar zyne feestpokalen,
 Breekbre raten, raengdeschaalen,
 Voor zyn flonkrend druivenbloed.

De Heer Pypers heeft het niet beleefd dat die
 „ruurzee“ gebluscht werd, maar de kerkelijke arm,
 besturen van Soest, hebben het nog vele jaren daari,
 na geroeld. Bij de opheffing der fabriek trokken wel
 vele arbeiders, met hunne gezinnen, naar elders,
 maar wie op Soest geboren was, ouders of kinderen,
 bleef daar arm lastig, volgens de toenmaals gelden,
 de wet, dat de geboorteplaats domicilie van onderstand
 was en bleef. De Diaconie der Hervormde Gemeente te
 Soest bedeelde in 1847, en nog vele jaren daarna, elders
 woonachtige, maar daar geboren „glashutters“.

13. Spinnen en Weren.

Wellicht is er te Soest nooit vlas verbouwd, maar
 dat er toch linnengaren gesponnen werd, is vrij zeker.
 In alle standen der maatschappij was dit wel een het
 werk der vrouw, en onder den boeren stand is het in
 zorang gebleven, nog lang nadat de edelvrouwen, en
 burger vrouwen in de steden, het spinnenriël hadden
 in den hoek gezet. En niet alleen het vlas spinnende,
 schiedde alhier, maar ook het linnenwoven werd te de,
 zen plaatse uitgeoefend; zelfs is er eentijd geweest dat

Geo
bock

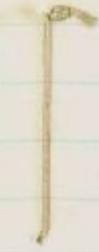
de arbeid dier werkers, groot nadeel begon toe te brengen aan weder andere belangen binnen Amersfoort, zooals blijkt uit het volgende „Appoinctement“:

Groot Utr. Plac.

boek. I. bl. 592

„Op de Requeste van den Ouderman, Busmeesters,
 „ en Gemeene Broeders van den Bombasynwerkers gilde
 „ binnen Amersfoort; mitsgaders de Standelaars der
 „ catoene ende gesponne catoene garens; ende de Bombasynwerkers woonende respectivelyk tot Dunscho-
 „ ten, Eemnes binnen- en buytendyck, Soest, ende
 „ Baarn, is geappoincteeret. De Gedeputeerden van
 „ de Staten's Lands van Utrecht, gelet op den in-
 „ houde deser, en daer by verhaalt, interdicceren en
 „ verbieden by desen alle Linnenwerkers, woonende on-
 „ der den Maarschalk ampte van Eemland, ende een
 „ yder van deselve in 't bysonder, eenig catoene gaaren
 „ te verwerken rouw en aleeu der Scholtus, ten min-
 „ ste den Gerechtsboode van de plaatse, alwaar soo-
 „ danige Linnenwerkers, ofte Linnenwerkers woonachtig
 „ is, daer van genoegsame kennisje sal syn gedaen,
 „ mede met nominatie van den persoon, of persoonen,
 „ die het catoene gaaren omme te verwerken sullen
 „ hebben gebracht, op de verbeute telken reyse van
 „ sodanigen poene ende ten behoeren van de geene,
 „ als Haer Ed. Mog. sullen arbitreren en uytspree-
 „ ken, ende dit by provisie. Gedaen te Utrecht den
 „ 13 Februar. 1656. Onder stort, ter Ordonnantie als
 „ boven, en was onteekent, Ant. van Hilten.”

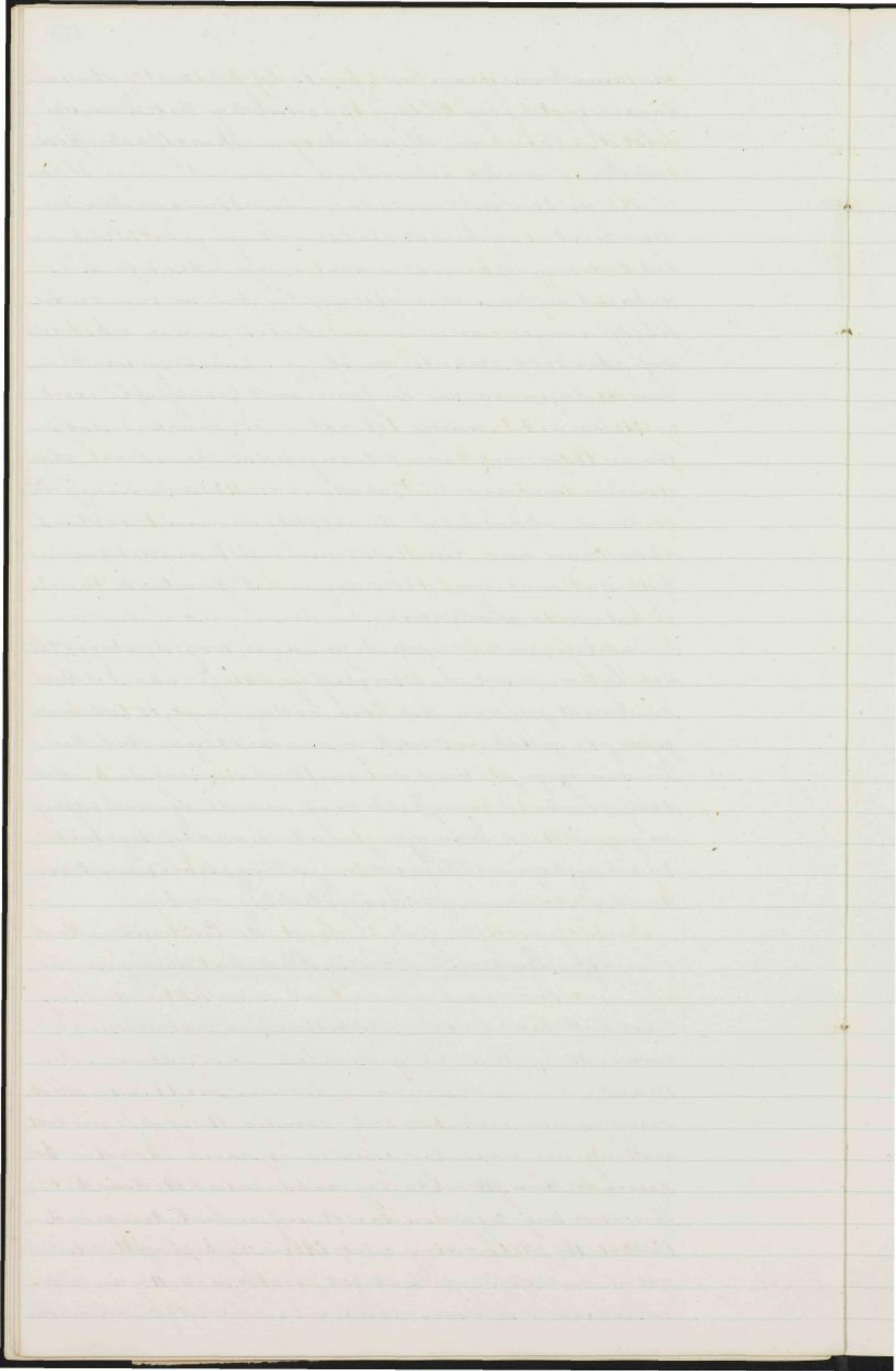
Het toenemend gebruik van het gooreel goedkoo-
 pere katoen, heeft zeker ook hier, als elders, het spinne-
 wiel doen stilstaan; ik herinner mij ten minste niet
 ergens nog zulk een wiel te hebben zien trappen, tot
 de bewerking van vlas. Wel, op een paar plaatsen,
 tot het spinnen van schapenwol voor sayet. En daer
 ook nog, maar dat ging op een wiel dat met de hand
 besrogen werd, tot het spinnen van koehaar. Maar
 dat laatste was ook reeds vroeger geschied. In „Het
 „ Gooi. jaarboekje voor Geschiedenis en Plaatsbeschij-
 „ ning: onder redactie van C. L. Hoek, te Hilversum.
 „ Eerste jaar, 1906”, vindt men, als Bijlage, eene „Verhan-
 „ deling, in 1807 door R. Scherenberg opgesteld, behelzen-

„de eene beschrijving van zijne tapijt fabriek te Baarn".
 Daarin zegt hij, op bladz. 12, „dat hij te Baarn,
 „Soest, Naarden, Muiderberg, en Amersfoort, Spin-
 „scholen (voor koehaar) heeft opgericht,“ en op bladz.
 15, dat er te Soest eene was, „waartans 20 kinde-
 „ren werken.“ - In het laatst van het jaar 1650 begon
 dat koehaar-spinnen vorder, maar stond toen in
 verband met de aardappelziekte. Dat was een vrees-
 selijke ramp voor alle daggelders en kleine boertjes,
 inzonderheid voor de groote gezinnen onder hen.
 In die dagen waren er bloeiende tapijt fabrieken
 in Hilversum, en dze leverden het koehaar, dat in
 die hutten, en kleine woningen, tot draaden moest ge-
 sponnen worden. Op het Hart, Achter den Engh, op
 de Bunt, in het Veer, en over Stees, draaide dat viel
 schier huis aan huis. Het ruile stof van dit onreine
 haar, vloog den ganschen dag door het vertrek, meest,
 al het woonvertrek, waar kinderen drie of vier van
 die vielen, en een haspel, van den vroezen morgen tot
 den laten avond, in beweging hielden; de kleinste
 kinderen zelfs werden aan het werk gezet, en voort-
 gejaagd, opdat het viel maar niet zou stilstaan;
 in menig gezin werd de school er om verzuimd. Het
 was inderdaad een slecht werk, en menigeen heeft er
 de gezondheid voor zijn gansche leven bij ingeboet.
 Dat heeft zoo wellicht tien jaren geduurd, en toen
 was dat koehaar-spinnen gelukkig voorbij.

1h. Boom-, Fruit-, en Bloemkweekerij.

Er bestaat eene groote boomkweekerij, loopende
 orenrijdig met de Nieuwe (Baarnsche) Steeg, waar
 van de ingang is aan den Keerweg (Achterweg), welke
 kweekerij behoort tot het Domein Soestdijk. Sedert
 hoelang die kweekerij daar is, of sedert de dagen van
 Prins Willem III (1674), of sedert Prins Willem IV (1740),
 of sedert den Erfprins van Oranje, den lateren Koning
 Willem II (1815), is mij niet bekend, maar zeker is het
 dat ze in 1815 reeds bestond, en altijd keurig in orde
 gehouden werd, door arbeiders van Soestdijk, onder het

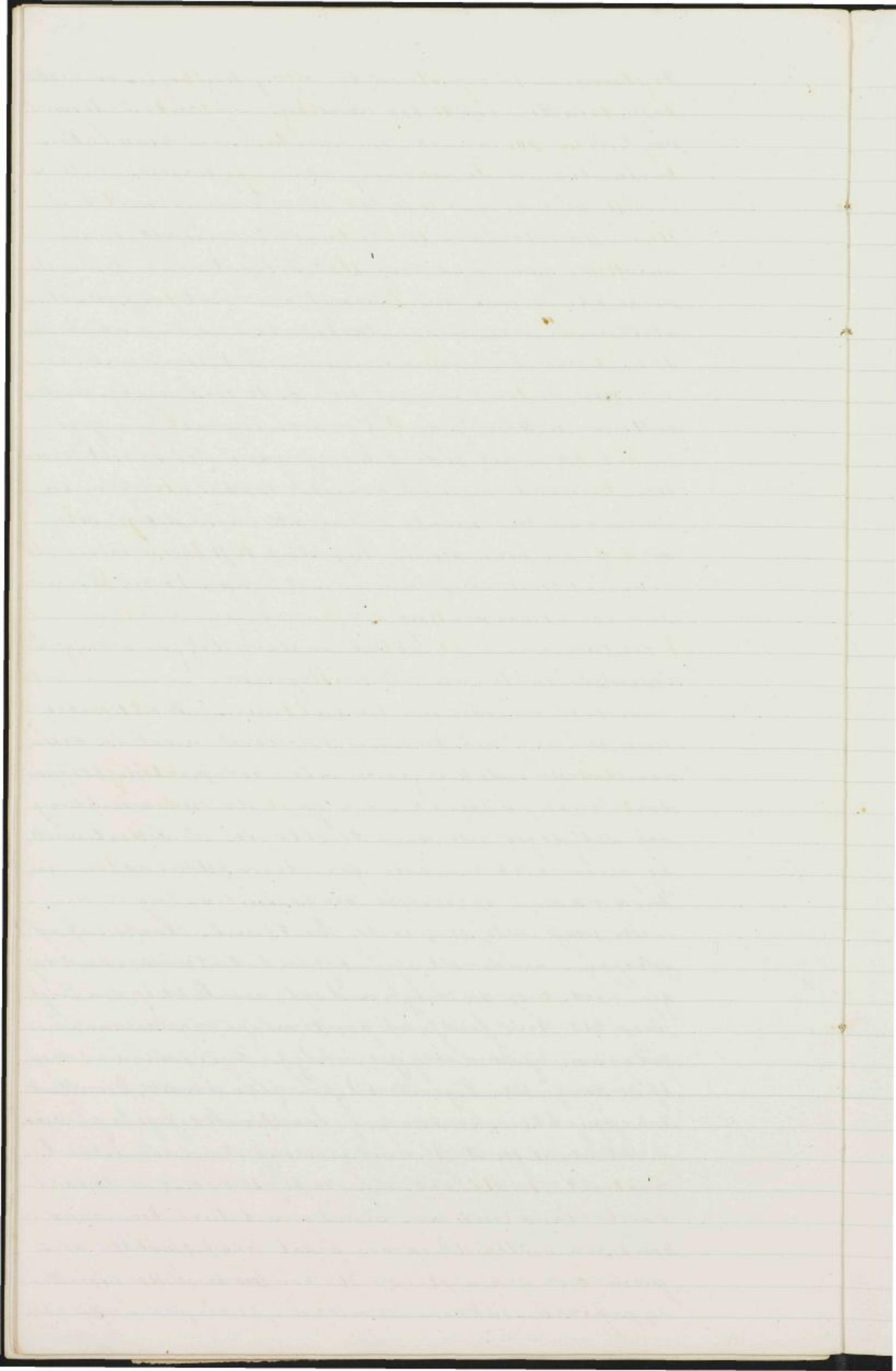

bestuur van den Boschbaas. Zij bestaat natuurlijk in de eerste plaats ten behoore van het Doorn en Soestdijk, ofschoon er nu en dan ook wel aan particulieren wordt geleverd.

Reeds vóór 1847 woonde er een boomkweker aan den Brink, tusschen de Nieuwe Steeg en het Lange-Eind, die zijne kwekerij achter zijn huis had, dus in de richting van den Kreeg. De naam van den toenmaligen eigenaar is mij ontschoten, maar omstreeks het jaar 1850 verhuurde hij zijne kwekerij aan Frans van der Linden, die de zaak met goed gevolg voortzette en uitbreidde, tot dat de eigenaar, eenige jaren later, het bedrijf terug nam. Toen kocht van der Linden den grond, waarop „de stal van Kluppel”, zooals men gewoonlijk die plaats aanduidde, stond, of gestaan had, richtte die in voor boomkwekerij, en zette dat werk voort tot ongeveer het jaar 1880, toen hij kwam te overlijden.

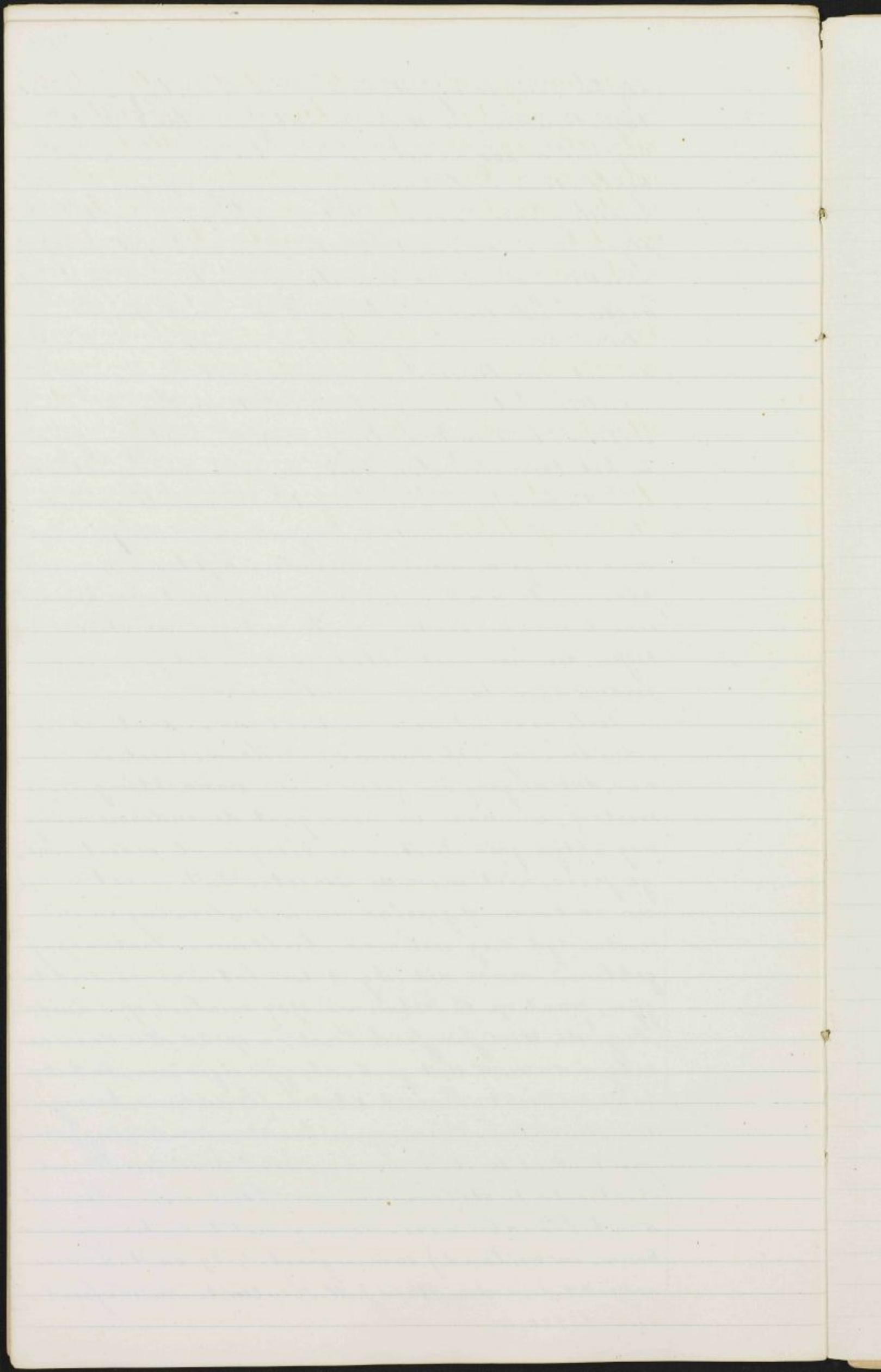
Intusschen had zich, in Januari 1887, de Heer G. A. Lodewijks alhier als Bloemist gevestigd, aan het Voetpad, niet ver van R. C. Kerk, en deze nam, in October 1888, ook de Boomkwekerij van de Weduwe van der Linden over. Het schijnt echter dat noch de bloemisterij, noch de boomkwekerij, aan de verwachting van den Heer Lodewijks beantwoordden, ten minste, hij verkocht in den jaer 18... alles publiek, en ver trok naar Amerika.

In 1889 vestigde zich te Soest, de Cultuur-Maatschappij „Luidew-Eng”. Zij deed dat aan eenen weg, die, niet ver van Inghendaal, van Achter den Engh naar het Veer leidt, en particulier eigendom is, waarom hij dan ook gewoonlijk „De Eigendoms-steeg”, of kortweg „Den Eigendom” genoemd wordt. Die Maatschappij had eene boenderij, aan die Steeg gelegen, met 9 Hectaren grond, of misschien nog meer, daartoe behoorende, aangekocht. Zij verbouwdte het huis tot eene woning voor den Directeur, en liet den grond 1/4 tot 1/2 Meter diep omspitten. Zij beplante dien grond met 941 appel- en 705 pereboom en, 113 morelle-, 39 pruime-, 30 kwee-, 20 mispel-, 82 perzike- en 1 abri-

kozeboomen, 10 wijnstokken, 7500 framboze- en 2750 bespeltuiken, en 10,000 aardbezie-planten, terwijl nog ruims 200 appel- en pereboomen, voor latere beplanting, in de kweekery aanwezig waren. De diep gespitte gronden werden, tot windkeering, met laag, blijvende en opgaande houtwallen omringd, en eene schutting gemaakt van 160 M. lengte en 2 M. hoogte, welke aan de eene zijde beplant werd met perzike- en abrikozeboomen, en wijnstokken, en aan de andere zijde met morelleboomen; men had het voornemen die schutting later nog met 100 M. te verlengen. De Directeur, de Heer G. de Clerq, woonde, met zijn gezin, in het bovenvermelde huis. De groei der vruchtboomen beantwoordde aan de hoogste verwachtingen, en de smaak der vruchten, inzonderheid der frambozen, werd zeer geroemd. In Augustus 1891 begon men reeds plannen te maken, om aan de zaak te verbinden eene kleine inrichting, om frambozen, aardbezie, en besjen, die men niet altijd zoo gereed tot goede prijzen verkoopen kon, te kunnen conserveren.

Zoolang ik het werk der Cultuur-Maatschappij „Luiden-Eng“ heb kunnen gadeslaan, moet ik erkennen, dat de gang der zaken mijne verwachting verre overtrof; en, naar ik hoor, gaat de onderneming nog altijd goed. De Heer de Clerq is, al sedert eenige jaren, niet meer de Directeur. Hem is toen wel een vakman opgevolgd, en is „Luiden-Eng“ in den eersten tijd nog wel eene „Cultuur-Maatschappij“ gebleven, maar dit schijnt toch later veranderd te zijn, want op 14 Februari 1907 overleed op „Luiden-Eng“, de Heer Jan Jacob Poort, en op 20 Mei daar aan volgende werd dat goed, als zijn eigendom, in het openbaar verkocht. Perceel 1 tot 4, (landhuis, boomgaarden, ruichten-kweekery, en landbouwers-woning), samen groot h. 11. 10. St. A., werd gekocht door den Heer C. Rootroets, te Hilversum, voor f 19.000.-; en Perceel 5 en 6, (landbouwers-woning met tuin, boomgaarden, bouw- en weiland), samen groot h. 39. 04. St. A., werd gekocht door den Heer J. M. Reuten, te Amersfoort, voor f 3520.-

Natuurlijke waren er te Soest, ten allen tijde, nog een aantal andere bronnen van bestaan voor velen van hare inwoners, maar die toch geen aanspraak kunnen maken om te deze plaats vermeld te worden. Ik bedoel, waardigheden, bedieningen, betrekkingen, posten, ambten, beroepen, bedrijven, ambachten, waarmede menigeen aldaar, voor zich en zijn gezin, geheel of gedeeltelijk, het dagelijksch brood won, maar die toch niet gezegd kunnen worden hare oorsprong in de Gemeente zelve te vinden, doch meer in het verband van die Gemeente met den Staat of de Kerk. Uit die oorzaak wordt van deze allen hier niet gesproken, maar wordt dit hoofdstuk, met de reetien daarin behandelde onderdeelen, gesloten.

